

Анахь дэгъухэм ахалъытагъ

«Шэпхъэшухэм адиштэрэ къэлэ щылаклэр гъэпсыгъэныр» зыфиорэ программэм къыдыхэлъытагъэу зэтегъэпсыхъаным илофшэгъэ анахь дэгъухэм яфедеральнэ реестрэ Урысые Федерациием псэолъэшынымкэ и Министерствэ ыштагъ. Къалэу Мыекъуапэ ищагухэр язэтегъэпсыхъагъэкэ ащ хэхъагъэх.

Теклоныгъэр къыдээзыхыгъэхэм ашыц хъугъэ проектэ «Мыекъуапэ иурамэу Пионерскэм тет унэу N 383-м, корп. 2-м, ур. Пионерскэм, 385-м, ур. Лениным ыцэ зыхырэм иунэу N 62-м, ур. Димитровым ыцэ зыхырэм тет унэхэу N 2-м ыкли 2 «а»-м ящагухэм яджегуплэ ыкли спортплощадкэхэм язэтегъэпсыхъан». Лъэныкъоу «Джэгуплэ, спорт

ыкли нэмькі тематическэ площацкэхэр» зыцэм къыщацэльэгъягъэхэмкэ мы проектыр анахь дэгъухэм ашыц хъугъэ.

Федеральнэ реестрэм хэхъанхэм фэш шольтыр 84-мэхтыль 454-рэ къатыгъ. Зэнэкъокъум икомиссие зэфэхысыжъэу ышыгъэхэмкэ, къэралыгъом икъэли 112-мэ къагъэхъазырыгъэ проект анахь дэгъуи 165-рэ къыхахыгъэх.

— Реестрэм игъэпсын пшэрыль шъхьаиэу илэр зэтегъэпсыхъаным ыльянъыкъокэ проект анахь дэгъухэр къыхэгъэшыгъэнхэр, мышкэ шольтырхэм опытэу алэкелъымкэ зехъожынхэ альэкыныр ары. Аш пае ахэм къатырэ заявкхэм куоу экспертизэ ятэгъэклэ, — къыуагъ УФ-м псэолъэшынымкэ иминистрэу Владимир Якушевым.

Адыгейим икъэлэ шъхьаэ изэтегъэпсыхъан елхыгъэ проектихэм ягъэцкэлэн мыш щыпсэурэ цыфхэр къыхэгъэлэжъэгъэнхэм АР-м и Лъышхъи, Мыекъуапэ имери мэхъанэшхораты. Аш елхыгъэу ведомственэ структурэхэм пшэрыль гъэнэфагъэхэр афаших, анахьэу анаэ зытырагъэтин фаяхэр афагъенафэх. А пстэуми шоғъэшхо къызэраторырэр зэфэхысыжъхэм къагъэлъягъо.

Мы ильесымкэ Адыгейим иобщественнэ чыплэ 23-рэ ыкли щагу 35-рэ зэтырагъэпсыхъанхэу агъэнафэ. Аш сомэ миллион 251,3-рэ пэлүагъэхъащ. Проектыр гъэцкэлагъэ зэрэхъурэр инэпплэгъу ригъэкырэп Адыгейим и Лъышхъэу Къумпъил Мурат.

Сурэтхэр А. Гусевым тырихъигъэх.

Лъэпкъ проектхэр зэрагъэцаклэхэрэр

Сомэ миллионы 140-рэ фэдиз пэлүагъэхъащ

Урысые и Президентэу Владимир Путиным кыгъэнэфэгъэ Лъэпкъ проектхэм ягъэцкэлэн къыдыхэлъытагъэу Адыгейим шольтыр проект 49-рэ щаштагъ.

2019-рэ ильесым мы лъэныкъом сомэ миллиарди 3,5-рэ фэдиз пэлүагъэхъащ, аш щыщэу сомэ миллиарди 3-мехур федеральнэ бюджетым къытупшыт.

Предпринимательствэ цыкъум ыкли гурытим 1эпилэгъу афэхъугъэхэм сомэ миллионы 140-рэ фэдиз пэлүагъэ-

хъанэу агъэнафэ. Аш нэмькэу, мы ильесир къызихъагъэм щегъэжьагъэу мыш хэщацгэхэм ахъщэ чыфхэр аратыгъэр сомэ миллион 200-м къехъэ. Джаш фэдэу индустримальнэ паркэу «Яблоновскэм» ишын лъагъэклэ, чыгу гектар 471-рэ къызэлъызыубытырэ чыплэм промыш-

леннэ псэуальхэр итынхэу агъэнафэ.

Лъэпкъ проектэу «Предпринимательствэ цыкъумрэ гурытимрэ ыкли унэе предпринимательствэм 1эпилэгъу афэхъугъэхэм» ягъэцкэлэн къыдыхэлъытагъэу гупчэу «Сибизнес» зыфиорэр агъэпсы. Зэйкплощадкэм тоф щаштэйт пред-

принимательствэм исубъектхэм 1эпилэгъу афэхъугъэхэм инфраструктурэ игъэпсын хэлэжъэрэ организацихэм – микрофинанс учрежденихэм, бизнес-инкубаторым, промышленностын хэхъоныгъэ ышыннымкэ Фондым, нэмькхэмэ. Джаш фэдэу экспортым 1эпилэгъу фэхъугъэхэм ишъолтырэ гупчэ игъэпсын лъагъэклэ.

УФ-м и Правительствэ и Тхъаматэ иапэрэ гуадзэу, финансэмкэ министрэу Антон Сипуановым зэхицэгъэ видеозхэсигъу Адыгэ Республикаэм и Лъышхъэу Къумпъил Мурат зыхэлжъагъэм ыуж аш фэдэ къэбар къытыгъ АР-м и Лъышхъэ ипресс-къулыкъу.

БЭДЭЭГЪУМ И 12-М ЗЭФАШЫГЬ

Тыгъуасэ щегъэжьагъэу хыильэ ыкчи цыифхэр зезищэрэ транспортны апае Яблоновскэ лъэмиджыр зэфашыгь.

Мафэ къес Адыгэ Республикин ыкчи краим транспортны къесэшхъяфхэм къарыкыры автобус 500 фэдиз Краснодар дээхэх — шольыр мэхъанэ зиэ маршрути 110-м ехъу.

Краснодар краим транспортны къесэшхъяфхэм къарыкыры Министерстве, Адыгэим иллыклохэм ыкчи зещэним фэгъэзэгъэ компаниехэм Яблоновскэ лъэмиджыр къаухъээ автобусхэр зэрэзеклоштхэ шыкыр (схемэр) агъенэфагь.

Автомобиль гъогоу «Краснодар — Кропоткин — Ставрополь краим игъунапкъ» зыфиорэм къышежъэу вокзалэу «Краснодар-1-м» екдолэрэ автобусхэр урамхэу Горячеключевскоим, Бородинскэм, Мачугэм, Трамвайнэм, Ставропольскэм, Вишняковым, Переходноим, Суворовым, Мирым рыхлонхэ альэкъыщт. Къызагъэзэжыкъэ — урамхэу Мирым, Митрофан Сединым, Постовоим, Ставропольскэм, Трамвайнэм, Мачугэм, Бородинскэм, Горячеключевскоим.

Кооперативнэ бэдээрэм къылухъээрэм апае урамхэу Тургеневскэ шоссер, Кубанска Набережнэр, Мирыр, Краснодармейскэр зэлухыгъэштх. Къызагъэзэжыкъэ — Краснодармейскэр, Чапаевым, Митрофан Сединым, Лениним, Кубанска Набережнэр, Тургеневскэ шоссем къарыклоштх.

Къызагъэзэжыкъэ — урамхэу Индустримальнэм, Красиным, Кубанска Набережнэр, Тургеневскэ шоссем.

Кооперативнэ бэдээрэм къылухъээрэм апае урамхэу Тургеневскэ шоссер, Кубанска Набережнэр, Мирыр, Краснодармейскэр зэлухыгъэштх. Къызагъэзэжыкъэ — Краснодармейскэр, Чапаевым, Митрофан Сединым, Лениним, Кубанска Набережнэр, Тургеневскэ шоссем къарыклоштх.

Къызагъэзэжыкъэ — урамхэу Мирым, Октябрьскэм, Севернэм, Октябрьскэм, Севернэм, Тургеневым, Севернэм, Октябрьскэм, Севернэм, Тургеневым, Тургеневскэ шоссем къарыклоштх.

Къызагъэзэжыкъэ — Ковтюхир, Шевченкэр, Ставропольскэр, Постовоир, Суворовир, Станкостроительнэр, Индустримальнэр, Оранжерейнэр, Индустримальнэр, Ставропольскэр, Вишняковир, КИМ-р, Ковтюхир, Шевченкэр, Ставропольскэр, Постовоир, Суворовир, Станкостроительнэр, Индустримальнэр, Красинир, Кубанска Набережнэр, Тургеневскэ шоссер.

(Тикорр.).

ЛъЭПКЪ ПРОЕКТЫМ ХЭТЭУ

Муниципальнэ гъэпсыкъэ зиэ «Мыецъопэ районым» инароднэ депутатхэм я Совет изэхэсигъоу джырэблагъэ щыга-гъэм гъесэнгъэм иучреждениехэм лъэныкъо пстэумкы хэхъонигъэ ягъешыгъэним ипроект щаштагь.

Іофтхъабзэм хэлэжьагь район адмиинстрацием ипащу Олег Топоровир, АР-м гъэсэнгъэмэрэ шіэнгъэмрэ иминистрэу Кіэрэшэ Анзаур, районым иеджаплэхэм якілэе гъадажхэр, район адмиинстрацием игъэорышланлэхэм ялэшхэтхэр, къоджэ псеуплэхэм ялашхэтхэр, къоджэ псеуплэхэм ялашхэтхэр.

Топоровым депутатхэм къахильхъагь гъесэнгъэм иучреждениехэм лъэныкъо зэфэшхъяфхэмкэ хэхъонигъэ зерягъэшыщтым фэгъэхыгъэ проектыр. Аш къызэрэщиорэмкэ, гъесэнгъэм исистеме хэхъонигъэ егъешыгъэним пае джы щыэ системэр модернизация шыгъэн фае. Аш

пае еджаплэу районым итхэр зэкіери зэхэбгъэхъанхэшь, еджеплэ 11 базовэхэу зетебгъэ-псыхъанхэшь, ахэм филиалхэр ялхыгъэхэу іоф ягъешшэн фае.

Депутатхэм ыкчи кілэе гъеджэ сообществэм зыдьрагъэштэгэе проектым ишпъэрэиль шхъяэр уцугъо-уцугъо гъесэнгъэм исистемэ хэхъонигъэ

ебгъешынир, материальнэ базэр бгъэпйтэнир ары.

Лъэпкъ проектхэм ахэтэу

Мыецъопэ районым анахь еджеплэ шхъяэи 3-мэ яунэхэр, кілэцыкъу ыгъыплэу ыкчи еджаплэу зэхэтхэу 2-мэ, псаундигъэр зыщагъэпйтэшт физкультурнэ комплексир, зы шхъэихыгъэ физкультурнэ-спортив-

нэ псэуальэ агъэпсынхэ фае. Ахэм анэмкыкъу автобуси 7 ашэфынэу щыт.

Районым гъесэнгъэмкэ исистемэ хэхъонигъэ егъешыгъэм ильэс зэкілэльхээхэм іоф дашэшт. 2024-м нэс тэлъягъэуу проектыр зэхэгъэууцаагь.

(Тикорр.).

КъЭБЗЭНЫГЪЭМ ФЭГОРЫШЛЭШТ

Проектэу «Правительствэ кіэугъояку» зыфиорэм къыдыхэлъята гъэу, Адыгэим икъэлэ гупчэ гъесэнгъэм иучреждениеу итхэм апашхъэ тхыллыплэжхэр ыкчи бжъэм хэшьыкъыгъэ пкыгъохэр рагхыллэнхэу чыплэхэр ащаагъэпсыгъэх.

Аш иштуагъэкъэ хэкитэ-кулплем ращэллэрэ шлонир нахь макэ хүшт. Аугъоштхэ пыдэафхэр дээзыщхэр хэушхъяфхыкъыгъэ организацеу «ЭкоСити» зыфиорэр ары.

Джащ фэдэу тхыллыплэжхэр ыкчи бжъэхэр зератэкъоштхэр эзетефигъэу Мыекьюапэ Ленин-

ным ыцэ зыхырэ гупчэм ыкчи урамэу Димитровым, 21-м ащаагъэуцгъэх. Станицэ Ханскаим а хэк лъэпкъхэу зигугъу къэтшыгъэхэр зыдащэнхэ альекъыщхэм яадресхэр: урамхэу Дорожнаяр, 6Б-р, Верещагинир, 80-р, Делегатскаяр, 60-р, Краснооктябрьскэр, 38-р.

Ртүү зэрят остыгъэхэр, батарейкъэхэр ыкчи а 1 — 2-рэ класс зиэ щынагьо къызыпкыкъырэ пыдзрафхэр зэрэтэкъоштхэ хэушхъяфхыкъыгъэ экобоксхэр Мыекьюапэ дагъэуцагъэх: урамхэу Шоссейнэр, 2А-м, Чкаловыр, 67-м, Пролетарскэр, 227-м.

Гуманитар ушэтыхэмкэ Адыгэ Республике институтэу Кіэрэшэ Тембот ишхъэгъусэу Кіэрэшэ Зуээ Исхъакъ ыпхъум идунай зэрихъожьыгъэр республикэ общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» и Хэсашхъэ хэтхэм гуххышишо ашыхъугъ.

Щымылжым илахылхэм афэтхъаусыхэх, къинир адаагочи.

Мэхъянэшхо зиЛэ Ioфыигъу

Тигъэзет кызэрэшхэтыутыгъэу, «Адэбз узым ыльэнүкъокъэ Ioфхэм язытет зыфэдэр: гумэкыгъохэр ыкчи ахэм ядэгъэзыжын» зыфиорэ парламент едэунхэр Адыгэ Республикаэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм зэхищагъэх. Зэхсыгъом хэлэжьагъэх АР-м и Парламент ипащэу Владимир Нарожнэр, псауныгъэр къэухумэгъэнимкэ министрэу Мэрэтыкъо Рустем, республикэм ит медицинэ учреждениехэм яврач шъхьаэхэр, яофишэхэр, нэмийкхэри.

Пчагъэхэм къагъэльягъо

Адэбз уз илэу 2018-рэ ильэсүм Урысыем къышхагъэшгъякъэхэм япчагъэ нэбгырэ мин 617-рэ мэхъу. Ыпэрэ ильэсүм егъэшшагъэмэ, ар мин 18-кэ нахьыбэ хууль. Адыгэир тштэмэ, мы узым ыпкъ къикыкъэ блэкигъэ ильэсүм нэбгырэ 995-мэ ядунаш ахъожьыгъ. Ахэм ащищэу 195-р диспансер учетын хэтгэхэл.

Хэхъоныгъэхэр ешых

АР-м и Парламент и Тхаматэу Владимир Нарожнэм гүшүйэр зештэм, мы лъэнэкъомкэ республикэм ихэбзэ къулыкъухэм Ioфэ зэшшуахырэм, а узым пэшүеклөгъэним фэшл тапэкэ анахьэу анаэ зытирагъэтын фаехэр къигъенэфагъех.

— Тызтегушыиэнэу къыхэтхыгъэр мэхъянэшхо зиЛэ Ioфыигъу, — къыгуагь пэублэм Владимир Нарожнэм. — Республикэм щыпсэурэ цыифхэм къагъашээр нахьыбэ хууныр, япсауныгъэ гъэптигъэнэр Адыгэим и Лышихъэ ынаэ зытиригъэтырэ лъэнэкъохэм ащищ. Медицинэ учреждениехэм гъэцэкъэн Ioфшэнхэр ашэкло, оборудованиякъэ мы-

макъеу республикэм зэрэгэгъоты. Ахэм зэфхэхысыжышу къаклэлъэкъо, медицинэ Иэпилэгъур цыифхэм зэраргъэгъотырэм хэхъоныгъэшшухэр ешых, ар нахь дэгүу ильэс мэхъу.

Сомэ миллиарди 3,1-м ехъу пэИугъэхъашт

Урысые Федерацием и Президентэу Владимир Путиним

кыгъянэфэгъэ Лъэпкъ проектхэм ягъэцэкъэн Адыгэим зэрифшьушаэ щырагъэжьагъ. Анахь мэхъянэшхо зиЛэ лъэнэкъохэм ащищ проектэу «Псауныгъ» зыфиорэ къыдыхэлтыгъэхэм япхырышын фытегъэпсхъэгъэ шъольыр проекти 7 Адыгэим щаштагь.

Мынгээдэгдэхэд зиЛэ 151-рэ республикэм щылэуагъэхъанэу агъэнафэ. Аш щыщэу сомэ миллиард 237,2-р республикэ бюджетым къытупшишт. Лъэпкъ проектэу «Псауныгъ» зыфиорэ къыдыхэлтыгъэхэм япхырышын фытегъэпсхъэгъэ шъольыр проекти 7 Адыгэим щаштагь.

Шъольыр проектым игъэцэкъэн рагъэжьагъ

Мэрэтыкъо Рустем къызэриуагъэмкэ, мы гумэкыгъюм утгүүшүүнээр зигъо Ioфыигъо щыт. Адэбз узым ыпкъ къикыкъэ республикэм щыпсэухэрэм ащищ ильэс мэхъу нэбгырэ миным эхүумэ ядунаш ахъожьыгъ. Цыифхэр нахьыбэрэ зерэлжилэхээрэ узхэмкэ адэбзир ятонэрэ щыт.

— Лъэпкъ проектэу мыгъэ дгъэцэкъэнэу едгэжьагъэмкэ

ахъщэр нахьыбэу зыпэудгъэхъаштэр адэбз узым епхыгъэ гумэкыгъохэм ядэгъэзыжын ары, — къыгуагь министрэм.

— Иэзэтуу уцхэр къызээрэз-Иэккэдгэхъаштэм, узым зыщэ-Иэзэхэрэ учреждениехэм зэхъокынныгъэхэр афэшынхэм, нэмийкхэми тапылшишт.

2019-рэ ильэсүм къыщуулагъэу адэбз узым пэшүеклөгъэним фытегъэпсхъэгъэ шъольыр проектын игъэцэкъэн Адыгэим Ioф щыдашэ. Аш пшьэрийль шъхьаэу илэр мы

узыр кызэузыхэрэм япчагъэ къеэгъэхыгъэнэр ары. Проектын къыдыхэлтыгъэхэм медицинэ организации 3 икэрыкъэ зэтэргээпсхъяжьыщых, агъэлжьыщых.

Мы ильэсүм Ионыгъюм и 1-м къыщегъэжьагъэу Адыгэ-къалэ дэт сымэджэшцуу Батмэным ыцэвэл щытим адэбз уз зиЛэхэм амбулаторнэу Иэпилэгъуу зыщарагъэжьотышт гупчэм иоффшэн ыублэшт. Мы узыр зиЛэхэм ящикигъэ медицинэ Иэпилэгъур, аш къыдыхэлтыгъэхэм яхшидэгээштэй. 2021-рэ ильэсүм мынгээдэгдэхэд зиЛэхэм яхшидэгээштэй. 2021-рэ ильэсүм мынгээдэгдэхэд зиЛэхэм яхшидэгээштэй.

Гъэхъагъэу, гухэлъэу ялэхэм адаклоу непэ гумэкыгъохэри зэрээшэхэр къэгүүшүагъэхэм къыхагъэшыгъ. Гүшүйлээ пае, мы лъэнэкъомкэ Ioф зышэн зыльэкишт специалистхэр — врач-онкологхэр икъухэрэп, район ыкчи чыпэлэ учреждениехэм ядиагностическэ базэ икъу фэдизэу зэтэгъэпсхъягъэп, нэмийкхэри. Адэбз узыр зиЛэхэр игъом къыхагъэшыгъэнхэм фэшл ежь цыифхэмэй заргээуплээкүн, япсауныгъэ фэсакынхэ зэрэфаер къыхагъэшыгъ.

**Гъонэжьыкъо
Сэтэнай.**
Сурэтхэр ыашынэ Аслын
тырихыгъэх.

Ныбжыкъэхэм язэЛукI

Бэдзэогъум и 19 — Ныбжыкъэ нэбгырэ 270-м ехъу Ioфхъабзэм хэлэжьшт.

АР-м гъэсэнгъээмрэ шъэнгъээмрэкъэ и Ми-

нистерствэрэ «Волонтеры Адыгэй» зыфиорэ иресурснэ Гупчэрэ Ioфхъабзэм кэшакло фэхъугъэх. Муни-

ципальнэ образование-хэм ядминистриацехэр зэхэшаклохэм язэпилэгъух.

Волонтерхэм гъэсэны-

гъэм ипрограммэ 54-рэ, проект 31-рэ афагъэхъазырыгъ.

(Тикорр.).

Къэрэштэ-Щэрджэсым, Къэбэртэе-Бэлькъарым, Адыгэ Республика м шэнэгэмкэ язаслуженэ юфы-шэшхоу, Шамил ыкы Къандурым ацэкэ агъэнэфэгэ дунэе премиехэм ялауреатэу, Щэрджэскъалэ ицыф гъашуагъэу, литературоведэу, критикэу, Кавказым щизэльашэрэ адыгэ бзыльфыгэ хъалэмэтэу Бэчыжь Лейлэ Абубэчыр ыпхум ыныбжь ильэс 90-рэ зэрэхуугъэр гъатхэм хигъэунэфыкыгь. Артиушхъагъоу Щэрджэскъалэ тыкыагъ ыкы Сэтэнай-Гуащэкэ заджэхэрэ Лейлэ зыгудгъэклагь.

ЛъЭПКЪИМ И СЭТЭНЭ-ГУАЩ

Сыдигъоки зэрихабзэу, бэрэчтэу, гухыгъзу, нэшо-гушоу ар къытпэгокыгь. Игушын эзкэлм къытфигъэзагь:

— ЛъЭПКЪИР зыфэдэн фаер ижэрли творчестве къышхэгъэшыгь. Сэ — сылитетор, нэмыкэу дунаир къесэлэгъу, зэхэсэшэ ыкы фольклорым, эпосым зафэсэгъазэ. Нарт эпосым фэдэ тхыдэхэр, фэдэ нарт къэбархэр зы лъЭПКЪИМ илэп, кавказ лъЭПКХЭМ анэмьк. Аштырыгэгэнэу тшлэрэп, ау мэхъанешхо ил, лъЭПКЪИМ ыкыучэ, ыкуц ары къызыхэгъихэрэ.

— Нарт эпосым хэтхэм ашыщэу хэта нахь къылпэблагъэр?

— Сэтэнай-Гуащэр арыба!!! (Лейлэ мэшхы). Бзыльфыгъэм лъЭПКЪИМ чыпэй щырилагъэр аш къеушыхъаты. Бзыльфыгъэ акылым уаса фашыгъыгь. Саусэрыкъо аш едэуштыгь, аш ыорэм текыгъыгь, иунашхэр ыгъэцакгэштыгь. Аш къикырэр — адигэхэм сидигъоки бзыльфыгъэ акылым алтыгатагь!

Бэчыжь Лейлэ ишыиэнэгъэ лъЭПКЪИМ литературэм, лъЭПКЪИШЭНГЭМ афигъэшьошагь. Юфшэгъэ шъэ пчъагъэ къыдигъэшьошагь. Игушыиэнэ сидигъоки куачэ илагь. Джынэси ижа-бзэ щэрюю, узыиепшэ, ыгу къыпфызэиухызэ къыбдэгушыиэнэ, игукъэкихъэмкэ, игупшихъэмкэ хъалэлэу къыбдэгушагь, ныбжымы эмьлтигъэу цыхъэ къыпфызэ, зэдэгушыиэнэум фэкгэшьгэ, зыими фэмыдэу гущыиэнэгъэ гээшэгъон икэлээ. Аш фэдэу щымытгъэми, «уай-уай, Лейлэ!» алониеп. ЛъЭПКЪИШЭНГЭУ, гуузир къыхэшы. Ныбжымы тэлкү нахь гумахэ ышыгъэм фэд, ау сид фэдэ улчи мэхъэнэ куу зилэ джэуап къыретыжы, улчэжьэгэу пшыщтэ фэдэ щылэ!

— Ныдэлфыбзэр — лъЭПКЪИМ иакылзех. Адыгэ хабзэмрэ бзыльхэмрэ бзэр хэмьтэу зепхъашуутхэр. Жерли лъЭПКЪИМ творчествэвни тиупчэхэм яджэуапыбхэр къыхэдгэотэштых, ары лъЭПКЪИМ ипкэур, ары тикэнэр, нэмьк лъЭПКХЭМ таакыхэгъэштырэр ыкы тязыгъашэр. «Пасэ зэманим псалярэр жваалт (Лейлэ еж идиалекткэ къело). Сэ сидигъоки гуихыгъэу сэгүшүэ. Сянэ «Башэ умыло, уагъэтысышт!» ылоштыгь. «Сагъэтысмы тэлку зыгээгэсфын!» — джэуап естижыщтыгь. (Лейлэ мэшхы).

Бэчыжь Лейлэ ишыиэнэгъэ къин маклэп щильэгъуагъэр: советскэ хэзъегум игъэпсын, Хэгъэгү зээшхом ильэс фыртынхэр, къыпэблэгъэ цыфхэр игъонэмысэу щыиэнэгъэм зэрэхэгъыгъэхэр шьобж хъильэу ыгу къытенагъэх. ышыгъу закъорэ янэ-ятэхэмрэ зычленхэм ауж ишхъэгъусэрэ ыкъо закъорэ дунаир ахъожыгъ. Ахэр зэкэ ушэтилэх хъильэ фэхъугъэх. Хэзыщыжыгъэр лъЭПКЪИМ шулъэгъоу фыри-

лэр, шэнэгъэу зыпильыр арых. — Сишхъэгъусэ (Антони Нарожник) Польшэм щыщыгь, Ленинград сышеджэ зэхъум нэйусэ тыщызэфхэхуугъагь. Сишэн зэхъум, хабзэм тетэу чылэм къыслыкъогъагь. Жъэу дунаим ехъжыгъ. Къэрэштэ-Щэрджэсым щызгъэтэлыжыгь. (Антони Нарожник инженерыгь, Щэрджэскъалэ ихимзавод ильэсэбэрэ щылэжьагь. — Тээ 3.) Сизакьюо сыкъэнагь, ау цыфхэм яшульэгъу зэхэсэшэ. Мылькуи, Іенатчи, ныбжымы салыльыгъэп. Адыги, къебэртай, щэрджэси зы лъЭПКЪИУ сэльтигь. Тызылэпкъ! Хъэдэн цуакъэхэм сарытуу, сянэ ыщэгъэ гээшым къихыгъэмкэ къысифищэфыгъэ клаор, ари сфеинуу, ыллэжьыгъэу — джары сцыгъыгъэр Ленинград сызакъом. Къимэфэ пальтэуи силягъэп, сырынэсынэу ары нылэп гъогукъэу сыгыгъыр... Ленинград университетын сицэмыхъан сильтыгъэп — ар унашьоу зыфэзгъэуцужыгъагь. Къинэгъэ... Ау сицэхэхъынэ — Къанэкъо плэкъольшэм ашыщыгь — зэрэхжэхъягъягъ... Бэмэ ар къащышыгь, зыпари згээмисэрэп — джащ фэдэ лъЭПКХЭМ. Сикъэралыгъо, сильэпкъ сафэ-

Бэчыжь Лейлэ ишыиэнэгъэ лъЭПКЪИМ, лъЭПКЪИШЭНГЭМ афигъэшьошагь. Юфшэгъэ шъэ пчъагъэ къыдигъэшьошагь. Игушыиэнэ сидигъоки куачэ илагь. Джынэси ижа-бзэ щэрюю, узыиепшэ, ыгу къыпфызэиухызэ къыбдэгушыиэнэ, игукъэкихъэмкэ, игупшихъэмкэ хъалэлэу къыбдэгушэ, ныбжымы эмьлтигъэу цыхъэ къыпфешы, зэдэгушыиэнэ фэкъэшыгъу, зыми фэмыдэу гущыиэнэгъон икэлээ.

раз! Сабгынагъэп, куачэ къызхэгъэшьотэжыгь, зыфэзгъэуцужыгъэ пшьерильыр згээцэгъэ.

Лъыр бжиблэу мао — адыгэ гущыиэнэхэм къыхэнагь. Лъапсэм ыкыучэ бгъэгъошэн пльэшкыщеп. Ары Бэчыжь Лейлэ лъЭПКЪИМ ихахо фэлэжьэштэгъогум зыкытхэгъагь, сид къин ылтэгъуагъэми зыкытхэгъагь.

— А синэнэж къесэшьэжы... Сышыгъу шлохыгъеу, сэ сышомашо ехъижыгъэу «мыбы цыху къыхэнагын!» сэц пае ылоштыгъэ. Сышыгъу гуши игъо-

нэмьс хъуѓэ... Седжэ зэхъуми аш фэдэу студентэу тызэдеджэштыгъэхэмкэ зэсүсугылэштыгъэх, кілэгъаджэмэ къытша-луатштыгъэхэр хэз сымышлэу къафэсэлэжьыщтыгь. Сянэ тхъамыкэм къысифхыгъэ цыкофтэм университетыр къызэрэсүхыгъээр къэзүүшхъатырэ бгъэхалхъэр къыхасльхъэти, сыхэтыщтыгь. Зымышлэрэмэ гээдэхэн брошкэу къашлошыщтыгь, ау сэркэ мэхъанэ илагь, сизэрэджагъэм, университет къызэрэсүхыгъээм (институтмэ аш фэдэ бгъэхалхъэр ялагъэп) ишыхъатыгь.

Лейлэ сизэлпищагъэу седэүштигь. Ишыиэнэгъэ гъогу синэгү къыкыгъэуцужагь, икъэлотакъэ сшошгэшьэгъонэу, сибу фэбагъэу фильмым зыкызэрэштэйрэр нахь зыдэшшэжьэу. ыныбжымы эмьлтигъэу ар лъЭПКХЭМ зыпильыжь, шыклавшу, зыдэшхъахыжырэп, ныбжыкъабэмэ щысэтехыгъэ афэхъун ылтэгъыщт.

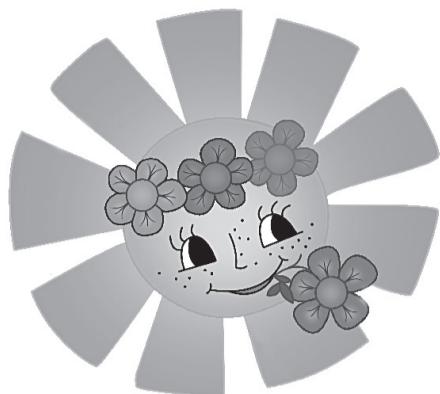
— Тхъэм уенэкъо къунэу щытэп! Бзыльфыгъэм идэхагъэ изытэл лые рихылээнэу къезгъэлүрэп. Литературнэ зэфэсхэм сахэлажьэу Кайсын Кулиевым сизыгүкъэ, «Кнагиня!!!» (книгина — Т.З.) — ылти, іапл къысищэгъыщтыгь. (Лейлэ мэшхы.)

Бэчыжь Лейлэ КъТРК-у «Адыгэим» ипроект зэфэшхъафхэм ахэлэжьэнэу хъуѓэ. 2004-рэ ильэсэм къэтэн зэкэлэлтиклохэу «Сэтэнай» зыфилоу Кавказым ибзыльфыгъэ гээштэхэм афэгъэхыгъагъэм къырагъэблэгъагь, 2014-рэ ильэсэм документальнэ-этнографический телепроектэу «Джэнэкъом» щыщ фильмуу «Джэнэкъом иухъумаку» зыцээу адыгэ бзыльфыгъэм шэн-хабзэу унахь щызэрихъэрэм фэгъэхыгъагъэм хэлэжьагь. Ахэр коммуникацихэмкэ ыкы Къыдэхэнэгээм тээтийн зэрэлэжьыщтэр ары. Дунаим, тицээралыгъо мамырныгъэ арыллынэр — ары анахь шхъаэр, ары тызфэбэнэнэу, ары къэтэхъумэнэу щытэр. Ныбжыкъэхэми неущ аныбж зэрэхэхъоштыр зыдашшэжьын фае. Непэ нахьжхъэм зэрафыщтын фае. Ерэгупшихъэх. Ахынэр къалэжьыщт. Тээ, адыгэхэмкэ, тильэпкъ тарихъи, тикультури, тихабзи лъагэу тыгынхэ фае, тицээралыгъо иухъумакулоу Бэчыжь Лейлэ аш къэс тиофышэштэхэми.

купхэм ежь ылшхъитукъэ ўышыгъэ щыпс-пластэмкэ къа-пэйокыщтыгь.

— Адыгэр зэзэпхырэр щыпс-пластэр ары. Мы гъомылапхъэр сиши хъумэ силэжыгъээп сизэгупшихъэр, адыгэм игъашэ къырыкъуагъэмрэ къырыкъо-щтымрэ. Мы пластири дгээкодыжы хъущтэп. Саусэрыкъо игъомылайгъ, Нарт эпосым къыхэнагь щыпс-пластэр. Ары адыгэр зыкъэдахэр, ынэхэри, ышхъации, ынапцэхэри. Пушкинэрэ Лермонтовынэрэ кавказ цыф лъЭПКХЭМ ядэхагъэ, ти-хабзэхэр зэрэгшэшьэгъонхэр къатхыхъээ, цыфхэм нэмьк Кавказыр зэрэшьиэр арагъэшагь. Осетинхэр, тюрк лъЭПКХЭМ щэрджэхэр, нэмькхэр — тизэфыщтыкъэхэр лъшэгъуахыжырэп къакъоц псыхъагъэ хъуѓэх. Анахь мэхъанэ непэ зилэ ишыкъа-гъэмэ тээ зэфэтшэн зэрэлэжьыщтэр ары. Дунаим, тицээралыгъо мамырныгъэ арыллынэр — ары анахь шхъаэр, ары тызфэбэнэнэу, ары къэтэхъумэнэу щытэр. Ныбжыкъэхэми неущ аныбж зэрэхэхъоштыр зыдашшэжьын фае. Непэ нахьжхъэм зэрафыщтын фае. Ерэгупшихъэх. Ахынэр къалэжьыщт. Тээ, адыгэхэмкэ, тильэпкъ тарихъи, тикультури, тихабзи лъагэу тыгынхэ фае, тицээралыгъо иухъумакулоу Бэчыжь Лейлэ аш къэс тиофышэштэхэми.

ТЭУ Замир.
Адыгэ Республика из-
служенэ журналист.

ТЫГЬЭНЭБЗҮЙ

ГЬЭМАФ

Тыгьэпээзээз. Бэдзэогъу маз. Чыгур түкілгээ, поэ зыптыр зэкэ чыги, уци, къэгъягъэхэри фэлэгэ-пкыжыгъяшьох; былымхэри, чэт-тхъачэтхэри, посычэтхэри фэбэшхом зерымыры ешых, псыфалэх. Къешихырэп. Цыфхеми ощ щымылэм лэжыгъэмки, нэмикти пстеум-кли иегъешхуу къаклорэр ашлэш, гупсэ-фыгто ялэжьэп. Пхъешхъэ-мышхъи хэтэрыкти мыгъе уащыгугъышхонэу

БЭРЭТЭРЭ Хъамид

Тигъэмаф

Тигъэмафэ нэхъю напэу
Губъуи мэзи къыфэпэн,
Псыхъо цыкдуми луп-бзапэу
Игушыагъо къитфион.

Тигъэмафэ огу лъагэм
Дышье нэгоу тыгъэр ит,
Тидунае тфегъедахэ,
Тигъэфабэу къитшхъарыт.

Ошьо къаргъор дэнэ огоу
Псычэ къаргъом къысфычэш,
Тигубгъошхо дышье бгъэгоу
Гъэ лэжыгъэр къизэрэш.

Бзыу цыкдуми мэбыбатэ,
Клэццыкдуми ягушыагъу,
Задепкэхых нэпкыи зандэм,
Псыщэ куум зычагъая.

Къуекъо Налбай Тыгъэр

Нэбзый лапэр
Огум илэбагъэу,
Жъою къыфмэ
Шъабэу ашэккуашъэ.
Тхъапэр осэпсыцэм
Хэуубагъэу,
Нэбзый ткёлопсэм
Шъэфэу еушашъэ.
Тигъэр къызыкъокырэм
Цыфмэ alo,
Зэтеуцо
Зы нэгъеуплэгъукэ.
Ошъочэпэ шэплъым
Къышдalo,
Гъогу тэхъанэу
Цыфмэ яшулъэгъукэ.

шытэп. Ау сыд пшэшта?! Чыюпсым о пшюнгъор зэкэ ыштэрэп, ежь ихабзэхэм атэтэу макло.

Тэри, клэлцыкдую отэрэу коишхъэм тесхэм, жыи, пси тафалы. Псыхъори чыжыло уклонкэ, етланы ари ыпэкэ зэрэштыгъэм фэдэжъэп, шоркъ, хэхьапэ лупэхэри зэхэкхъажыгъэх.

Марзет зыгорэ ыгу къызэрекъигъэр къапшэу къызщыкыгъиг: «Шьюла, тшэ-щыр? Зэкэми тызэхэтэу, Хъанцэгуаш тшынышь, орэдьри къы-фатломэ, Тхъэм тельэ-лүэ, къетщкышт, джа-щыгум, сэ сэшэ, къеч-чэбэхъшт». Зэкэми аш къыуагъэм дедгээштэй. Нэрэ-эрэм пхъэ хъанцэ къазгырышхори къакырым тычын къит-хыгъ, нэнэжкин тылэчье-льячье зельэгъум, къы-лухы, тызгыльыр зэри-гъэшлагъ. «Ар боу итъо шылыкъ, сэри сыйкыжку-деэн», — ыуагъ.

Хъанцэгуашэм нэнэж къытитигъэ джэнэ быху-шхо къыхъэр щытльагъ, штыхцашшо гори тед-гээштэй. Тигъэфабэу къитфион эрэдри» къетлонэу къитело. Тежьагь ордым кледгээшээ:

Хъанцэгуашэ, гошэ мафэ,

Ялахь ошхышо къеъэбэзэх:

Жыу: Хъанц-хъанц Хъанцэгуашэр къетэшкэла,

Ошх-ошх ошхышыбыр къеч-бэзэх,

Къещхымэ къещхыэ, къещхы зэпйт,

Къещхымэ къещхыэ, къещхы зэпйт...

Тымахэ чэфырбэу зиэтигъ, щагухэми танэмисызэ цыфхэри къашыгүзэжкуагъэх. Тызыуухэрэ пэпчэ: «Алахым бэгъашэ шьуеш! alo, псы къыттыракэ, етланэ гъомылапхъэ горэхэр къитаты. Тэри а зэкэми тыгу нахь къаэтигъэу,

тымахэхэри нахь къикыгъэу, чылэр къызэпидгъаджээ, Хъанцэгуашэр тэгээльэбакъо. Шхынхэм ямызакъо ахьщхэри къитаты фежьагъ, тикуп аш ыгъет-гушопагъ. Унэго 20 – 35-р, урамиту къихъэр къызэпэктхуын, нэнэж къызэрэтиуагъэу, псыхом тыкуи, Хъанцэгуашэр хэтыдзагъ, дгээлэгээ ыкы къыхэтльэшьужыгъ, тэри заулэрэ тыкыхэси, тыкъэкложыгъ. Гъомылапхъэхэр, ахьщэр зэрэхурэр зэдгъашли, зэфэдэу тызэхэтэгъэхэм зэфэдгощыгъигъ, нэнэжкин къыддэгээти, хэдгээфагъ.

Ечэндым адэж къэшьопшыгъ, тыгъэр къоклошагъ зы къогуупэ, пчыкээр къэхъопскыгъ, шыблэр къэгъогуагъ, етланы нахь къеушункыгъ дунаир, бэшлагъэу къаджэр зыпэлльэрэ ошхыр, щальэкэ къыракхырэм фэдэу, къеч-бэзхыгъ.

Лы горэ мэзым шакло къуагъэ. Бэрэ лъыхъуи шъхье, зи ыуын фэдэ ылъ-гъэгъэп.

Пшысэхэр зикласэхэм апае Мышъэмрэ шаклоэр

Пшыгъэти, ишхонч чыиг горэм ри-

усэйи, зигъэпсэфынэу зыригъэкыгъ, ымышлакъуи хэччыягъ. Чыыеэ мыйшэ горэ къекуали шхончыр үүхыгъ. Заулэ тешлагъэу шхончыр ымышыгъижээ мыйшэм къыгъээжжэгъигъ.

Шакло ицыякэ ыубыти, еууи къы-тэущыгъ, Ыэл-лъялэкэ къыгургыгъали, лыр ыуужы ыши, зыдиринжэхъагъ. Үши, уитысхэмэ укъимышин фэдизэу зы машэ горэм рищали, аш лыр ригъэхъагъ. А машэм лытм ишхончи ильэу къычэкигъ.

Етланэ мыйшэм зиэти, пльэу фежьагъ. «Мыр зыдаплээрэм сэри сыйпэлэн», — ыууи, а лъэныкъо дэдэмкэ лыр пльягъэ. Зэпльэм, мыйшэ щырхэр ышыгъэу, мыйшашхъэмэ арыджэгоу аслынэр ыльэгъигъ.

Арэущтэу зельэгъум, шхончыр тыри-быти, шакло аслынам ыуагъ. ыгу тиргъэфэгъэн фае, ыуукигъ.

Мыйшэр лытм къекуали, ю къышифе фэдэу ыши, къытупщижыгъагъэу къа-лотэжы.

Баджэмрэ Атакъэмрэ

Басн

Атакъэр ыу чыгым тесыти, баджэр еупчыгъ:

— Сыда пюрэр?

— Асанэ седжэ, — ыуагъ Атакъэм.

— Асанэ уеджакхэмэ сыда пшэштыр?

— Нэмаз сышыт.

— Нэмазыр уизакъоу пшышта, зи гъусэ уиэба адэ?

— Сигъусэ модэ щыль мэччье, — Атакъэм ыуу, хээр зыре-гэлэгъум, Баджэм килагъ.

— Адэ тыдэ укюра, нэмаз зэдэшыниеба? — лынджагъ Атакъэр.

— Амдэз къэштэнэу сэкло, — джэуап къытыхъигъ Баджэм.

Къэзийтэжыгъэр ТХЬАУКЬО Сами.

Нэклюбгъор зыгъэхъазыгъэр МАМЫРЫКЬО Нуриет.

Апшъэрэ купыр

Хэт сыдигьо ешІэштэ?

Урысыем футболынкээ иапшъэрэ куп хэт командэхэм 2019 — 2020-рэ ильэс зэнэкьюкум ешІэгъоу ялэштхэр. Спортыр зышгээшІэгъонхэм яльэуухэр кыдэлтийтэхээз, зэуکлэгъухэр зышыІэштхэ мафэхэм урысыбзэктэ шъуащытэгъяаузэ.

ЕШІЭШТХЭР

Урысыем
иапшъэрэ куп
командэ 16 хэт.

1. «Арсенал» Тула
2. «Ахмат» Грозный
3. «Динамо» Москва
4. «Зенит» С.-Петербург
5. «Краснодар» Краснодар

6. «Крылья Советов» Самара
7. «Локомотив» Москва
8. «Оренбург» Оренбург
9. «Ростов» Ростов-на-Дону
10. «Рубин» Казань

11. «Сочи» Шъячэ
12. «Спартак» Москва
13. «Тамбов» Тамбов
14. «Урал» Екатеринбург
15. «Уфа» Уфа
16. ЦСКА Москва.

РОССИЯ Премьер- лига

Таблица

Tур 1

12.07. 20:00
Арсенал Тула
Динамо Москва
13.07. 16:30
Урал
Уфа
13.07. 19:00
Спартак Москва
Сочи
13.07. 21:30
Ростов
Оренбург
14.07. 16:30
Крылья Советов
ЦСКА
14.07. 19:00
Зенит
Тамбов
14.07. 21:30
Ахмат
Краснодар
15.07. 20:00
Локомотив Москва
Рубин

Tур 2

20.07. 14:00
Уфа
Краснодар
20.07. 16:30
Крылья Советов
Арсенал Тула
20.07. 19:00
ЦСКА
Оренбург
20.07. 21:30
Ростов
Спартак Москва
21.07. 14:00
Урал
Ахмат
21.07. 16:30
Локомотив Москва
Тамбов
21.07. 19:00
Динамо Москва
Рубин
21.07. 21:30
Сочи
Зенит

Tур 3

26.07. 20:00
Динамо Москва
Урал
27.07. 14:00
Уфа
Крылья Советов
27.07. 16:30
Тамбов

Спартак Москва
27.07. 19:00

Краснодар

Сочи

28.07. 14:00

Оренбург

Зенит

28.07. 16:30

Арсенал Тула

Ростов

28.07. 19:00

ЦСКА

Локомотив Москва

29.07. 20:00

Ахмат

Рубин

Ахмат

03.08. 14:00

Урал

Ростов

03.08. 16:30

Динамо Москва

Локомотив Москва

19.08. 20:00

Спартак Москва

ЦСКА

03.08. 19:00

Спартак Москва

Динамо Москва

03.08. 21:30

Зенит

Краснодар

04.08. 16:30

Тамбов

Арсенал Тула

04.08. 19:00

Рубин

ЦСКА

20.08. 14:00

Локомотив Москва

Арсенал Тула

20.08. 16:30

Оренбург

Сочи

20.08. 19:00

Крылья Советов

Спартак Москва

25.08. 14:00

Уфа

05.08. 20:00

Ахмат

Оренбург

10.08. 14:00

Ростов

Рубин

10.08. 21:30

Сочи

Динамо Москва

10.08. 19:00

Зенит

Краснодар

11.08. 14:00

Арсенал Тула

Уфа

11.08. 16:30

Локомотив Москва

12.08. 20:00

Ростов

Ахмат

11.08. 19:00

Крылья Советов

Тур 6**16.08. 20:00**

Оренбург

Сочи

17.08. 14:00

Урал

Крылья Советов

17.08. 16:30

Тамбов

Краснодар

17.08. 19:00

Ахмат

Рубин

18.08. 14:00

Арсенал Тула

Уфа

18.08. 16:30

Динамо Москва

Локомотив Москва

19.08. 20:00

Спартак Москва

ЦСКА

24.08. 14:00

Тамбов

Динамо Москва

24.08. 16:30

Уфа

Зенит

24.08. 19:00

Краснодар

ЦСКА

24.08. 21:30

Сочи

Локомотив Москва

25.08. 14:00

Уфа

Крылья Советов

25.08. 16:30

Арсенал Тула

Оренбург

25.08. 19:00

Динамо Москва

Локомотив Москва

26.08. 20:00

Урал

Ростов

26.08. 22:00

Сочи

Динамо Москва

31.08. 11:30

Уфа

Спартак Москва

31.08. 13:30

Оренбург

31.08. 14:00

Рубин

Сочи

31.08. 16:30

Локомотив Москва

31.08. 19:00

Ахмат

Ростов

31.08. 21:30

Крылья Советов

- 01.09. 14:00
- Урал
- Краснодар
- 01.09. 16:30**
- Арсенал Тула
- ЦСКА
- 01.09. 19:00**
- Спартак Москва
- Зенит

- Крылья Советов Самара
- Локомотив Москва
- Зенит
- 29.09. 18:00**
- Ростов
- Динамо Москва
- 29.09. 18:00**
- Рубин
- Уфа

- Крылья Советов Тамбов
- Спартак Москва
- Тамбов
- 20.10. 18:00**
- Урал
- 20.10. 18:00**
- Уфа
- ЦСКА

Тур 9**15.09. 18:00**

Динамо Москва

Уфа

15.09. 18:00

Ахмат

Спартак Москва

15.09. 18:00

Зенит

Арсенал Тула

15.09. 18:00

Краснодар

Крылья Советов

15.09. 18:00